

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

De Munere Concionandi, Exhortandi, Catechizandi - Continens non tantùm praecepta ad artem concionandi discendam accomodata, sed etiam Ideas & Conceptus practicos pro Concionibus in Festis B. V. & SS. Dedicacionis, Patrociniij, Novi Anni, Paschatis, Parasceves; item in Primitiis Sacerdotum,

...

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

§. 5. De Tertio officio Concionatoris, seu de elocutione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48347](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48347)

seu exemplum, adjunctum, effectum & causas, uti consideranti facile patebit.

§. V.

De tertio officio Concionatoris, seu de elocutione.

Sicut, postquam materia pro cibus in sua vasa & ollas distributa, & collecta est, varia à coquo condimenta superadduntur, quibus suavis efficiatur cibus, & gratior manducantibus; ita Concionator quoque post materiam primariam seu argumenta inventa, varia locutionis condimenta præparat, id est, conari debet, ut argumenta, quæ inventa, ita eloquatur, & proponat, ut non modò probet, quod probandum suscepit, sed etiam delectet, & flectat. Porro sicut varia à coquo condimenta pro cibus adhibentur, ita & Concionator quoque vel maximè varietatem hanc observare debet.

Primum autem condimentum est piper & alia aromata: per quæ intelligitur severitas moderata in reprehensione & castigatione vitiorum; hæc enim si debito modo adhibeatur, vel maximè sapidam facit concionem, uti experientia testatur. Cavendum tamen vel maximè est, ne ullam unquam personam in particulari, præcipuè vero Principes, Magistratus Reipublicæ, Prælatos, aut alios Ecclesiasticos vel Religiosos reprehendat, quia non modò nihil utilitatis, sed plurimum potiùs detrimenti ex talibus Concionibus reportatur. Imò ob eandem causam neque tunc facile vitium reprehendendum est, quando pauci tantùm illi subjecti sunt, ita ut ex ipsa reprehensione facile colligi possit, eos duntaxat castigari.

Secundum genus sunt Saccarum vel Embammata seu juscula dulciora: per quæ intelligo mansuetudinem & suavitatem in concione adhibendam; hæc autem in eo consistit, ut Concionator potiùs studeat suos Auditores per amorem, quàm timorem; per laudes potiùs, quàm reprehensiones ad officium suum faciendum adducere, hic enim modus persuadendi, si moderatè adhibeatur, Deo & hominibus gratior & efficacior est, quàm oppositus, uti Deus aliquando B. Magdalenz

Ienæ de Pazzis ostendit, quæ, ut Pater Nicolaus Lancicius opusculo. i. folio 81. testatur, vidit in raptu quodam divinam majestatem valdè sibi complacere & delectari in anima Sancti Joannis Evangelistæ, & in anima Sancti Ignatii, quocirca clara voce dicebat: Spiritus Sancti Joannis & Sancti Ignatii est idem, quia totus est amare & conducere ad amandum Deum; unde ulterius vidit, quoties Filii Sancti Ignatii in terra trahebāt tali modo animas, toties renovari Deo complacentiam & delectationem, quam in anima Sancti Ignatii percipiebat.

Quod verò etiam efficacior hic modus sit, videtur ex eo colligi posse, quod Concionatoribus rigidis & mansuetis idem contingere videatur, quod de Phæbo & Aquilone vento fabulæ fingunt, dum nimirum inter se, quis fortior esset, contendentes, decreverunt, illum pro victore habendum, qui Viatori tunc fortè in campo peregrinanti pallium citiùs esset erepturus, quod quidem Aquilo furiosis suis flatibus certò se esse facturum putabat, sed contrarium obtigit, ut scilicet Viator pallium arctiùs corpori adstringeret, cum tamen Phæbus suaviter & paulatim radios suos per pallium in corpus Viatoris transmittens haud difficulter effecerit, ut calore correptus, illud ultrò deponeret; hoc ipsum, inquam, Concionatoribus evenire frequenter experientia testatur, quâ videmus rigidos Concionatores efficere, ut Peccatores de venia obtinenda desperantes in antiquis consuetudinibus peccandi persistant potius, quàm emendentur, cum tamen mansuetiores Concionatores Bonitatem & misericordiam Dei suavi quodam modo proponentes facilè obtineant, ut easdem deponant.

Tertium genus sunt varii flores & herbæ, quæ cibus inspergi & adjungi solent. & appetitum cibi non modicè proliciunt: per quas intelligo varios modos loquendi per figuras oratorias, quæ adhiberi solent, & debent in Concionibus, & apud Cyprianum Soarium lib. 3. cap. 25. ac sequentibus legi possunt; illud solùm advertere velim Concionatorem, non omnes illas assignatas species figurarum locum habere in concionibus, sed sequentes duntaxat ordinariè adhiberi. Prima est *Contentio*, quando Concionator, cum suis Auditoribus contendit quasi, ut si, g. dicat: O homo liber es, & te ser-

vum fecisti? quia nimirum facis peccatum, servus es peccati, solutus es, & vincula quæris? nunquid avis quærit laqueum, piscis hamum, mus cattum, lupus foveam, lepus canem? avis capta odit granum, propter quod capta est, & tu qui captus es à Diabolo per peccatum, non odisti peccatum, & illuc vadis, ubi vidisti plurimos cecidisse?

Secunda est *Reperitio*; ut si dicat: quis te privat regno cœlorum? peccatum. Quis te inhabilem facit? peccatum. Quis pacem cordis tibi aufert? peccatum.

Tertia est *dubitatio*, quando scilicet Concionator simulat se dubitare de aliquo, licet non dubitet; ut si dicat: O Peccator, quid facies? si perseveraveris in peccato, punieris in inferno, privaberis Paradiso; si pœnitentiam egeris, hic eris absque gaudio, confectus dolore atque suspirio; quid facies? melius & securius est hic plangere & dolere, quàm in inferno.

Quarta est *Exclamatio*; quando cum clamore vel cum indignitate & dolore fit sermo, ut si dicat: O si parietes loqui possent, quoties te hoc fecisse dicerent.

Quinta est *Inflexio*, quando gradatim in oratione proceditur, ut si dicat Dominus monet, imò jubet, imò cogit, ut redeamus.

Sexta est *Conversio*; quando Auditor modò exaltatur, modò deprimatur dicendo v.g. O quàm pulchra tibi videbatur in hac veste, placuisti amico, sed displicuisti Deo.

Quartum Genus & primarium condimentorum est sal, qui, nisi plerisque cibis inspergatur, minus hi sapiunt; per hunc intelligo discretionem & moderationem, quæ nisi in singulis orationibus adhibeatur, sperari vix potest gratam & utilem fore concionem, ut adeò merito huc applicari possit, quod Sanctus Bernardus in alia materia dicit; *Discretio omni virtuti* (dicam ego omni Concioni) *ordinem ponit, modum tribuit, decorem & perpetuitatem confert; tolle hanc & virtus (& Concio) vitium erit, ipsaque affectio naturalis in perturbacionem magis convertetur, exterminiumque natura.* Consistit autem hæc discretio in tribus potissimum capitibus. Primò ut omnis excessus in reprehensionibus & laudibus caveatur. Secundò ut nulla pars in particulari attingatur. Tertiò ut non nimis copiosa materia una vice assumatur, aut alio modo

modo concio ultra solitum tempus protrahatur; non enim est levis indiscretio hospiti jam saturo novos perpetuo cibos obtrudere, atque ad eos sumendos contra voluntatem adhortari & cogere.

§. VI.

De Quarto officio Concionatoris seu de dispositione.

Sicut Paterfamilias, postquam cibos sufficienter coctos & condimenta preparata advertit, diligenter attendit, ut suo quisque cibus ordine apponatur, ita Concionator quoque sedulo curare debet, ut aptam in concione methodum servet, nihil enim, ut Sanctus Salesius ait, Concionem magis commendant, utiliorem reddit, & Auditores facit magis benevolos; hæc autem methodus clara, perspicua, & nullo modo recondita esse debet, potestque vel in primariis totius Concionis partibus, vel in ipsis tantum argumentis pro confirmatione adhibendis reperiri, unde de quavis seorsim agendum.

MEMBRUM I.

De Methodo in partibus Concionis servanda.

Hæc in eo consistit, ut suo ordine pars quævis ponatur. Prima ergo pars Concionis est *Exordium*, de quo præter ea, quæ à Soario & aliis Rhetoribus communiter traduntur, potissimum observandum est, ut breve sit, & aptè cum reliquis partibus cohærens. Porro quatuor sunt fontes, ex quibus exordia plerumquè ducuntur. Primus est festum aut circumstantia Festi, ut si quis in Festo v.g. Sancti Joannis dicat: mos est, ut hodie festivi ignes excitentur, idem ego hodie faciam, atque adeo in ipsorum Auditorum cordibus ignem festivum excitare conabor. Secundus fons est Evangelium, quod ante Concionem legitur, ex quo varia exordia fieri possunt, nempe ut vel ex ipsius doctrinis desumantur, (ut si quis dicat hodiernum Evangelium, si ullum per annum, refertum est solidissimis doctrinis, possem enim hoc & illud probare,